

SZELÉNDI GÁBOR  
Kaposvár, Tanítóképző Intézet

## A haza földje, természeti kincsei és a hazafias nevelés (Olvasás 3. osztály)

A szocialista hazafiságra való nevelés fontos része hazánk természeti, földrajzi viszonyai nak, területének gyermekeinkkel való megismertetése. A földrajzi, természeti viszonyok népünk múltjában és jelenében elengedhetetlen feltételek a politikai, gazdasági és kulturális harcokban és az elért eredményekben egyaránt. Tisztán kell látniuk azt az összefüggést, mely a nép harcai, társadalmi és gazdasági rendje és a természeti viszonyok között fennáll. Meg kell érteniük, hogy a haza földje, a tájak, a növény- és állatvilág, a természeti kincsek és a rajta élő, munkálkodó nép együtt jelenti számukra a hazát. Ezekből következik jelentős nevelési feladatunk: a haza földjének, tájainak és természeti kincseinek a megismertetése és megszerettetése tanulóinkkal.

Nagyon korán, már az óvodában és családban elkezdhetjük a szülői ház, a szülőföld megbecsülésére való nevelést, amikor a gyermek még jelentősen érzelmi lény, a kialakuló érzelmek hatása alatt áll, s ezek elkísérhetik további életében. Ezt a korán elkezdődő folyamatot vihetjük tovább az első osztályokban tanulóinknál, akik rendszeresen, tervszerűen végzett ismeretnyújtó tevékenységben részesülhetnek, melyben kiemelkedő jelentősége van az olvasástanításnak. Már az év kezdetétől módunkban áll a kívánatos érzelmi viszonyt továbbfejleszteni a haza földje és tanulóink között, kezdve a *Szeptemberi csengetés* c. vers tárgyalásával. Az önkéntelenül kibuggyanó gyermeki élmények és vallomások a nyári pihenés-nyaralás, utazásról, a különböző hazai tájakon szerzett emlékek felidézése — mind lehetőséget kínálnak az érzelmi nevelésre.

A személyes tapasztalatokat elmondó tanulók gondolatai-érzelmei, a nevelői kiegészítések, a képek, a filmek hazánk szép tájairól, kincseiről segítenek elfogadtatni azt a gondolatot: milyen szép a mi hazánk, milyen jó itt élni benne. Szeretni, megbecsülni csak az ismert hazát, ismert tájakat lehet igazán, ezért minden lehetséges módon készítsük tanulóinkat a hazai föld, tájak megismerésére. Kézenfekvő ennek a gondolatnak a kibontása a *Kirándulás esőben* c. mű feldolgozása során. Akár a tudatos szülői tervezés, akár a gyermeki érdeklődés, felmerülő vágy indítja a családot kirándulásokra — esőben és napsütésben, egyformán értékes az eredménye: a szűkebb pátria megismerése. Ébresszünk minél nagyobb fokú érdeklődést, kíváncsiságot tanulóinkban a közvetlen környékük megismerésére, ösztönözzük őket erre, még azzal is, hogy személyes élményeiket, szerzett ismereteiket megszólaltatjuk a tanítási órákon minél többször. Próbáljuk meg az együttműködést a szülői házzal ezen a területen is — a növekvő motorizáció feltétlenül pozitív hatása érvényesülhet —, hogy a szülőföld ismeretéhez minél előbb járuljon hozzá a teljesebb haza megismerése. Kétségtelen, még gyümölcsözőbbek lehetnek az országjáró iskolai kirándulások, túrák, de ezek kiegészítését szolgálhatják a fentiek. Még egy gondolatot hangsúlyoznunk kell: azt a törekvést kell erősíteniük tanulóinkban és szüleikben is, hogy *előbb* igyekezzenek megismerni a mi szép országunk természeti kincsekben-értékekben gazdag tájait, a rajta élő néppel együtt, a megalkotott jelentős kulturális kincseinket, és *utána* akarják megismerni más népek hazáját, hogy a saját szeretett haza ismeretében tudjanak összehasonlítást tenni, lássák meg fejlődésünket. Mélységesen igaz Zalka Máté vallomása: „Internacionalisták vagyunk, de szívünk legféltebb szerelme szülőföldünk marad. Ha nem szeretted hazádat, ahol felnőtél, azt a földet, amely táplált téged, az eget, a fákat, a szülőházadat, akkor nem érted az internacionalizmus lényegét, más népekkel való kapcsolatod értelmét, amely saját hazád szeretetének érzéséből fakad.”

Hogyan lehetne igazán internacionalista, aki saját népét, hazáját nem szereti, hogyan azonosulhatna más népek küzdelmeivel, vállalhatna áldozatokat értük az, aki népét, hazáját nem vállalja minden bajában? Ez a mindent vállalás valahol ott kezdődik, hol kezdjük megismerni és becsülni a szülőföldet, a tájat, a tágabb hazát, és úgy bővül tovább.

Hazánk változatos tájainak a bemutatására van lehetőségünk a feldolgozások során, így a fenyesekkel vadregényes táj meglevenítése történhet a *Csillebérc este* c. mű tanítása során,

melynek ragyogóan megfogalmazott gondolata: a miért szebb az álom Csillebércen, mint bárhol a nagyvilágon, kettős nevelési feladatot rejt, egyrészt hazafias nevelési, másrészt világnézeti nevelési lehetőséget. A *Dal a traktorról* tárgyalása közben Petőfi gondolatát használhatjuk fel: Szép vagy Alföld, legalább nekem szép... itt születtem... vallomását. A dehogy is egyhangú alföldi táj tisztelete, megbecsülése szólaljon meg Juhász Ferenc lírai képét elemezve, hiszen annyi szépséget rejt ez a táj az értőnek, az ittszületetnek. Hamvas a föld, pacsirta énekekkel gazdag, kék szélben futó felhőkkel és virággal, a végtelenbe merülő tekintettel, mit nem zár kalodába a hegyek koszorúja. Az élet ezernyi jelével gazdag föld ez, mely örzi-mutatja a teremtő ember keznyomát. Ahogy Tantérvünk kiemeli, megmutatni, hogy az alkotó ember felismeri a természet erőit, felhasználja azokat, és ezzel szebbé, könnyebbé teszi az életét.

Vegyék észre tanulóink a búzatenger ringását éppúgy, mint az új halastavakat, a rizsföldek sokaságát szintúgy, mint az almáskertek szaporodó színfoltjait a hazai táj palettáján, a sokarcú haza különböző színeit. A *Petőfi utcában* c. olvasmány tárgyalása közben térjünk ki a tájat még szebbé tevő emberi kéz teremtő erejére, hogy gyermekeink saját szülőföldjük új utcáira, „Petőfi utcáira” büszkék legyenek, hiszen egyre szépülnek ezek, gazdagodnak. Itt és mástutt is mutassunk rá a természeti adottságok, a táj és a rajta élő, munkálkodó ember harmóniájára a mi társadalmunkban, nagy szavak nélkül elfogadtatva a haza földje és a haza népe közötti elválaszthatatlan kapcsolatot.

Jogos nemzeti büszkeséget alakíthatunk ki fővárosunk iránt a *Budapesti panoráma* c. mű tartalmas feldolgozása közben. Sokak szerint az egész világon párját alig találni, mivel szerencsés helyen létesült, és sokszínű együttest alkot. Változatos felszíni formák, egymást kiegészítő természeti kincsek teszik számunkra egyedülállónak. Felsorolni is elég szépséges tájait, kezdve Budán a Gellérthegyénél, a rajta kiemelkedően impozáns szoborkompozícióval, a Várhegy, a Szabadság-hegy, Rózsadomb. A Duna a Parlamenttel, Margit-híddal, a szigettel, s hol van még a Városliget meg a többi színfoltja a hatalmas metropolisnak. Természeti kincsei mellett számunkra azért felülmúlhatatlan, mert nemzeti múltunk rengeteg értéke, kulturális öröksége halmozódott fel benne, múzeumok, képtárak, iskolák, alkotóműhelyek sokasága adja fővárosunk gazdagságát és szépségét. Mindezt kiemelve, hol van még az alkotó ember által formált táj értéke-szépsége, a teremtő gyárak, műhelyek sokasága, a nagy létesítmények lenyűgöző hatása: a hidak, a mammutépületek, a történeti emlékek, a jelen, az új lakótelepek, az utak, a Népstadion és a többi alkotás együttes panorámája. Hatalmas és szép város, nekünk a legszebb: mert a miénk, ez legyen a feldolgozás vezérgondolata.

Másik nemzeti kincsünk, a természet páratlan ajándéka, az alkotó emberi munka segítségével, egyre inkább büszkeségünk forrása lehet: a Balaton, minden értékével. A *Fehér Annus levele* c. olvasmány elemzése során a tanácsköztársasági boldog gyermekek élményeinek kiemelése mellett joggal utalhatunk a jelen gyermekeinek elérhető vágyaira, a sok, személyes tapasztalatra tanulóinknál, melyek segíthetnek a tó szépségeinek bemutatásában, a kellő megbecsülést és szeretetet kialakítani a táj iránt és a tájat felhasználó, állandóan szépítő ember iránt.

Sok helyen kínál szelíd szépségeket, értékeket kicsiny szülőhazánk, így a folyók, a tavak világa is. Kedves és hűséges madarával, a gólyával (*A gólya* c. olv.), mely a tájhoz, a földhöz való hűség szimbóluma lehet. Ennek kapcsán a táj és a rajta élő sokszínű értékes madárvilág szeretete és megbecsülése lehet nevelési feladatunk.

A *ponty* c. műből a horgászó ember „gyönyöreit”, esztétikai élményei segíthetnek bennünket a megfelelő érzelmi hatások biztosításában. Az ismerős táj, a megszokott csend, a nyugalom, a várakozás, a sejtelmes táj állat- és madárvilágával összetett hatást gyakorolnak ránk. Az ezekkel kapcsolatos élmények, emlékek felejtethetetlenül belénk ivódnak, ezeknek a szülőföldhöz, a lakóhelyhez kötő ereje nagyon jelentős. Sok szállal vagyunk hozzákötve a pátriához, s ezek együttes ereje adja a hazához való tartozás érzését, tudatát, s mindez alakítja ki bennünk a tettekkel megpecsételt vallomást: ez a föld a mi hazánk, itt kell élnünk és meghalunk. A hazafiságra nevelésben felbecsülhetetlen értékkel jelentkeznek íróink, akik tájaink életét, gazdag élővilágát megrajzolják, kellő romantikával színesítik történeteiket. Köztük előkelő helyet foglal el Fekete István munkásságával, aki műveiben a hazai táj, a természet szépségeinek-értékeinek feltárásában szerez elvülhetetlen érdemeket. Kiemelhetjük ebben az osztályban a tankönyvben szereplő részlet kapcsán a *Tuskevár* c. regényét, elolvasására buzdítva tanítványainkat.

Az *Április 4.* című vers költői képei a bölíntgató almavirággal, a pihés galambfiókkal, szaladozó őzgidákkal ragyogó szintézist adnak kicsiny hazánk szívünket dobogató tájairól, élővilágáról. A „megjötték már a kis fecskék — de jó itthon! csicseregtek” gondolat kellő érzelmi hőfokon történő feldolgozással segít tanulóinkban kialakítani a „de jó itthon” gondolatot-érzést, azt a vágyat és akarást, hogy szeressenek itt élni ezen a tájon, ebben a hazában. Érezzék a magu-

kének a szülőföldet, a szűkebb pátriát, értékeljük szelíd szépségeit, ismerjük és értékeljük a nagyobb haza minden természeti szépségét, minden kincsét és magukénak érezve: óvják, védjék, gyarapítsák minden erejükkel!



REGŐCZEY JÓZSEF  
Budapest

## A grafoszkóp és oktatógép kombinált alkalmazása

A hatékonyabb oktatás érdekében az *idővel* kell versenyt futnunk, és ebben a versenyben a pedagógusnak *kell győznie*. A hagyományos módszerek nem avultak el, csupán az oktatási folyamatot kell úgy *gyorsítani*, hogy hatékonysága is *növekedjék*. A sokirányú aktív szemléltetés (tanulókísérletek) mellett igénybe kell venni a félautomata-, automatagépeket. Ezeket a gépeket úgy kell használnunk, hogy a tanulók a 45 perc alatt mindvégig *dolgozzanak*, megértsék és megtanulják a kiválasztott anyagrészt!

A munkaóra egyik leglényegesebb része a begyakorlás, alkalmazás, vagy teljes egészében elmarad, vagy csak szimbolikus. Voltaképp az óra végén tudnánk meggyőződni arról, hogy a tanulók milyen mértékben értették és tanulták meg a tanított egységet. A visszakérdézőkor csak az aktív tanulók jelentkeznek és kérdéses, hogy helyes választ adna-e minden jelentkező? A nem jelentkező tanulók zöme nem is vesz részt ebben a munkában. Ilyen feltételek mellett nincs is nagyon módunkban korrigálni a rosszul kialakult fogalmakat. A fogalmak helyes kialakítását és azok gyors visszajelzését szolgálják a mind gyakrabban írásban megjelenő különböző modern módszerek. Gondolok a programlapokra, írásvetítő alkalmazására, lyukkártya használatára. Mindezeket a módszereket sikeresen alkalmazzák, gondolom, kísérleti fokon. A programozott oktatásról megjelent könyvek is erről tanúskodnak. Az idevágó irodalomból az is kiderült, hogy a kísérletező pedagógusnak rengeteg különmunkát jelent, pl. az ellenőrző lapok javítása, illetve értékelése. Az adott órán az értékelést már felhasználni nem képes a pedagógus. A modern pedagógiában alkalmazott módszerek ugrásszerű eredményeket hoztak (főleg a passzív tanulóknál!).

Ezeket a módszereket helyesen kell alkalmazni és a visszajelzést az adott órára kell visszahozni, hogy a tanár még az óra befejezése előtt korrigálni tudja a pontatlan fogalmakat. Egy oktatógép használatával az adott órára vissza lehet hozni a tanulók visszajelzé-

seit és módja van a tanárnak korrigálni a pontatlan vagy rossz fogalmakat. Van még egy előnye az oktatógép használatának: minden tanuló kénytelen dolgozni. Nincs ideje mással foglalkozni és mindezt örömmel is teszi. Kísérleti fokon már megpróbáltam és általános vélemény, úgy a tanulók és szülők részéről, hogy ilyen módszerrel szeretnének minden órán tanulni.

„A fizika tanítása” 1971. 4. évfolyamának egyik cikke adta az ötletet, hogy a tanuló kísérleti munkafüzetet oktatógépre alkalmazzam. Az oktatógép gondolata 1970. szeptemberében született meg bennem. Láttam egy ilyen gépet. Sajnos a tervrajzát nem kaptam meg, így kénytelen voltam felfedezni azt, amit mások már felfedeztek. Egy évig készült, a saját terveim alapján és a kivitelezés is rám maradt. Megépítettem egy olyan gépet, amely 35 tanuló számára biztosítja a visszajelzést, 4 választási lehetőséggel. Minden tanuló padján olyan (saját készítésű) 4 kapcsoló van, melyek közül az egyiket megnyomja, a tanári asztalon elhelyezett, számozott ellenőrző táblán a tanuló lámpája kigyullad. Ha a tanuló meggondolná magát és egy másik kapcsolót nyom be, az már nem jelez. Tehát a válasz rögződik mindaddig, míg a tanár egy központi kapcsolóval nem törli, mind a 35 tanuló különböző válaszát.

A tanárnak módja van a tanári asztalra beépített gépen egy tárcsa elfordításával mind a 4 féle választ külön-külön a számozott kigyulladó lámpákon tanulókra lebontva ellenőrizni, és egyidejűleg leolvasható az osztály létszámának megfelelően a különböző visszajelzések  $\frac{1}{10}$ -a.

Ilyen módon a tanár sorra veheti tetszés szerinti sorrendben és ideig a beérkezett jelzéseket és szóban az egész osztály számára korrigálhatja a téves fogalmakat. Az óra végén feltett kérdéseket a tanár írásvetítővel közli a tanulókkal és az előbb említett módon a beérkezett visszajelzésekre azonnal válaszolhat.

A gép műszaki leírása: Tápegysége 5 V egyenáramot szolgáltat. A gépen áthaladó legnagyobb áramerősség kb. 10 A. Egy tanuló